

Queera läsningar

Liv Saga Milton

Katri Kivilaakso, Ann-Sofie Lönngren och Rita Paqvalén (red.):
Queera läsningar: Litteraturvetenskap möter queerteori
Rosenlarv förlag 2012, 331 s.

I *Queera läsningar* fokuseras mötet mellan litteraturvetenskap och queerteori, och en mängd olika förslag på hur man kan läsa queert presenteras. Allt som allt består antologin av 12 artiklar vilket ger en inspirerande bredd i såväl teorianvändning som materialurval. Till exempel samsas analyser av verk av Hannu Salama, Karen Blixen, D.H. Lawrence, Helvi Hämäläinen, August Strindberg och Sarah Waters med analyser av medeltida danska ballader, transkroppen, självbiografiskt berättande, vampyrer och bilderböcker.

Antologin är indelad i fem delar eller fem huvudsakliga teman, nämligen *läsandet, historia, arkiv, genre* och *skrivandet*. Det är väl valda och väl strukturerade teman som bjuder på många spännande perspektiv. Den enda del där det haltar en aning är den femte och sista, *skrivandet*, som innehåller två för all del mycket väl skrivna och intressanta artiklar. Hältan beror på att Mikko Carlsons "Självbiografiskt berättande, 'gemenskap' och möjligheten av ett textuellt queert rum" lika väl kunde ha placerats under huvudtemat *genre* vilket innebär att en ensam artikel blir kvar under temat *skrivande*, nämligen Maria Margareta Österholms "Skrubben – skrivandets skeva

utrymmen". Österholm använder sig av ett, i akademiska sammanhang, ovanligt grepp: hon inte bara skriver om ett "skevt" ämne, utan hon skriver också på ett "skevt" sätt genom att låta den egna texten anta skönlitterära former. Artikeln hör till en av mina personliga favoriter i samlingen och jag hade gärna sett åtminstone en till artikel som behandlar det akademiska skrivandets gränser, eller som på liknande sätt som Österholm provar en ny form.

Queera läsningar lever väl upp till sitt huvudsakliga syfte att "erbjuda såväl den erfarna queerforskaren som den oinsatta studenten redskap för litteraturvetenskapliga analyser ur ett queerperspektiv" (16).¹ Flera artiklar har till och med så handfasta råd som punktlistor med frågeställningar för att göra en queerläsning av ett visst slag. Ett ytterligare syfte är att erbjuda ett nordiskt perspektiv: "I och med skribenternas stora geografiska spridning förverkligas ytterligare ett syfte med projektet, nämligen att skapa en mötesplats och en gemensam plattform för queera litteraturvetenskapliga läsningar i ett nordiskt perspektiv." (15–16) Skribenterna kommer från Finland, Sverige och Danmark. Det är för all del en nordisk antologi, vilket är mycket välkommet, men i den bästa av världar hade vi också fått ta del av artiklar från/om Norge och Island. Eller från de självstyrande områdena Åland, Färöarna och Grönland. Trots detta är antologin unik i sitt slag på svenska – det ska författarna, redaktörerna och förlaget ha en eloge för!

¹ Hänvisningar till *Queera läsningar* anges för läsbarhetens skull enbart med sidnummer inom parentes.

Artiklarna är intressanta att läsa var och en för sig, men det är också intressant att ställa dem mot varandra till exempel vad gäller definitionen av *queer*. Redaktörerna har valt en bred definition av begreppet:

En queerläsning intresserar sig för textens luckor, sprickor och ologiskheter, för textens inneboende dissonans och ambivalens. Det är en läsning som tar fasta på textens tystnader, det den samtidigt avslöjar och döljer, och inte minst det som framstår som avvikande och udda och som bryter mot normativa uppfattningar om kön och sexualitet. (10)

Den breda definitionen öppnar för respektive artikelförfattares egen tolkning av *queer*, vilket kanhända är queert i sig.

När jag som ivrig student stiftade bekantskap med queerteorin var det genom definitioner som den som Don Kulick presenterade i *lambda nordicas* queernummer 1996:

Queer teori består inte av en teori, eller ens ett antal klart formulerade teorier. Istället är queer teori ett antal olika perspektiv – ett antal olika sätt att tolka samhälle, kultur och identitet. Det som förenar de olika perspektiven är att de alla betraktar den normativa heterosexualiteten som ett problem som borde förklaras. (Kulick 1996:9)

2002 skrev Tiina Rosenberg i *Queerfeministisk agenda* att ett queert förhållningssätt alltid står "i relation till den heterosexuella normen som en exkluderande princip". (Rosenberg 2002: 15) Kopplingen normer – sexualitet – kön/genus var alltså det centrala i den queerteori som jag lärde känna. För många av skribenterna i *Queera läsningar* är det fortfarande så.

Ann-Sofie Lönngren konstaterar kort och koncist: "För att benämningen 'queer ekokritik' ska vara befogad krävs att frågor som rör normer kring

kön och sexualitet ställs i centrum." (210) Och Claudia Lindén formulerar en förståelse av *queer* som "samkönat begär eller vänskap kvinnor emellan som trotsar maktstrukturer, beteenden som destabiliserar genusidentiteter eller på andra sätt bryter mot den förväntade heteronormativiteten" (93).

Men vi har också definitioner av *queer* såsom Tove Solanders formulering av queerhet som "det onämnbare", där det queera i D.H. Lawrence "The Fox" är karaktärernas "blivanden bort från mänskliga identiteter" (59). Eller Pia Livia Hekanahos läsning av Sarah Waters *The Little Stranger* där queerhet ligger i känslan skam:

Läsaren har lurats att lita på berättarens förnuftighet och ärlighet. Med skammen över att ha blivit bedragen blandas samtidigt ett underligt välbehag över att man har blivit duperad. Detta välbehag kallar jag för ett av romanens queera ögonblick, som förverkligas i växelverkan mellan berättare och läsare. Romanens queerhet förverkligas således särskilt i berättandet och i den affektiva spänning som föds genom detta berättande och som drar läsaren med sig. (67)

Utifrån min egen uppfattning om vad queerteori är för något kämpade jag till en början med den vida definitionen och tänkte invändningar i stil med dem Mia Österlund formulerar i sin artikel: "Men om inte kön och sexualitet är det centrala i analysen handlar det då egentligen längre om en queer läsning?" och "[p]oängen med att använda sig av begreppet queer är att sexualitetsaspekten inte slarvas bort" (257). Frågan om *queer* kan användas angående vilka normbrott som helst är inte ny. Till exempel skrev Rosenberg i ovan nämnda *Queerfeministisk agenda* att om queer betecknar en allmän motståndsidetitet kan begreppet snabbt tappa sin politiska bärkraft.

Efter en stunds läsning började jag istället tycka att det som är så intressant är att dessa olika definitioner av *queer* existerar sida vid sida i samma

antologi. Det blir en sorts samtal som väcker tankar kring vad jag själv tycker att *queer* betyder och som väcker frågor om konsekvenser av både stagnation och förändring. Om betydelsen av *queer* slås fast går det emot den tidiga queerteorins uppfattning om att *en* definition av *queer* inte är önskvärd. Om betydelsen utvecklas till att omfatta till exempel alla sorters normbrott kan vi få helt nya läsningar, men vi kanske tappar något på vägen.

Referenser

Kulick, Don 1996: "Queer Theory. Vad är det och vad är det bra för?" *lambda nordica* 3–4/1996: 5–22.

Rosenberg, Tiina 2002: *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas.